

Управління фінансуванням навчальних закладів середньої освіти та їх інноваційний розвиток

Клименко С.О.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри теорії і методики управління
навчальними закладами освіти
Миколаївського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

Стаття розглядає проблеми бюджетного забезпечення діяльності середніх навчальних закладів освіти та перспективи спрямованості їх розвитку в інноваційному напрямі. В абсолютному вимірі фінансування освіти в Україні менше у десятки разів порівняно з успішними країнами. Тому важливо забезпечити зростання його обсягів.

Ключові слова: освіта, фінансування, інновації, інфляційні процеси, ризики.

Клименко С.А. УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСИРОВАНИЕМ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ И ИХ ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ

Статья рассматривает проблемы бюджетного обеспечения деятельности средних учебных учреждений образования и перспективы направленности их развития в инновационном направлении. В абсолютном измерении финансирование образования в Украине меньше в десятки раз сравнительно с успешными странами. Поэтому важно обеспечить рост его объёмов.

Ключевые слова: образование, финансирование, инновации, инфляционные процессы, риски.

Klimenko S.O. MANAGEMENT FINANCING OF EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF SECONDARY EDUCATION AND THEIR INNOVATIVE DEVELOPMENT

The article examines the problems of the budgetary providing of activity of middle educational establishments of education and prospect of orientation of their development in innovative direction. In the absolute measuring financing of education in Ukraine less than in ten of one times comparatively with successful countries. It is important to provide the height of his volumes therefore.

Key words: education, financing, innovations, inflationary processes, risks.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Територія шкільного життя привертає увагу громадськості нагромадженням своїх проблем, зокрема фінансових. Існування сучасної школи неможливе без відповідної підтримки, тому виникає нагальна потреба опрацювати досвід фінансового забезпечення навчальних закладів, розглянути напрями грошових потоків та їх соціальне навантаження, що безпосередньо пов'язано зі станом економіки України. На її розвиток за 2014–2016 роки мали суттєвий вплив негативний зовнішньоекономічний фон, несприятлива цінова кон'юнктура на світових товарних ринках, зокрема на основні товари українського експорту – чорні метали, добрива та залізорудну сировину, зернові, застосування торговельних обмежень з боку країн-членів Митного союзу, перш за все Російської Федерації, а також втрата виробничих потужностей, інфраструктури та руйнування господарських зв'язків через військовий конфлікт на сході України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами фінансування шкільної освіти займалися такі українські дослідники, як, зокрема, В.З. Бугай, А.В. Горбунова, В.В. Насонова, Є.А. Огаренко, Я.Г. Бучковська, О.В. Неклюєнко, О.Г. Тягушева, Т.О. Ілляшенко, І.О. Радіонова, В.С. Курець. Але динамізм змін в економіці не дає змогу тривалий час користуватись адаптованими рецептами і вимагає відповідних рішень, особливо у напрямі інноваційного розвитку шкільної освіти.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Невирішеною залишається проблема планування і використання бюджетних коштів на рівні первинної ланки-отримувача – навчального закладу середньої освіти. Згідно з даними громадської організації «Батьки – SOS» (сюжет на телеканалі «1+1») 2015 року Міністерство освіти і науки не використало 2 млрд. грн. з бюджету, що суттєво зменшує ефективність їх вико-

ристання у наступному році через інфляційні процеси.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Фінансування шкільної освіти через бюджетну субвенцію регіонам залишається основним джерелом її розвитку і потребує використання гнучких і зрозумілих алгоритмів відповідної частини бюджетного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах, як зазначає аналітична доповідь «Формування єдиного відкритого освітньо-наукового простору України: оптимальне використання засобів забезпечення випереджального розвитку», «особливо важливим є те, що знання, трансляцію і генерування яких забезпечує освітньо-наукова система, дедалі більше – як безпосередньо, так і через пов'язані з освітою і наукою суспільні інституції і системи – стають джерелом економічного зростання і суспільного поступу в умовах браку додаткових вкладень праці і капіталу. Однакові за обсягом інвестиції дають набагато більший ефект за наявності кваліфікованих кадрів, здатних швидко й ефективно освоювати нові знання» [1]. В абсолютному вимірі фінансування освіти у нас менше у десятки разів порівняно з багатьма країнами. У Західній Європі найбільшу частку національного доходу на освіту виділяють скандинавські країни (наприклад, Данія витрачає з цією метою до 8,5% ВВП). Найбільше на освіту витрачають у США. Згідно з даними статистичних організацій ЮНЕСКО це складає біля 30% світових щорічних витрат на освіту, притому, що в країні проживає біля 4% загальної кількості дітей та молоді світу [2].

Згідно з «Правилами складання паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів та звітів про їх виконання» розглядаємо такі визначення: паспорт бюджетної програми місцевого бюджету (бюджету об'єднаної територіальної громади) – документ, що визначає мету, завдання, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми місцевого бюджету (далі – бюджетна програма) відповідно до бюджетного призначення, встановленого рішенням про місцевий бюджет [3]. Інформація, що міститься у паспорті бюджетної програми, застосовується для здійснення моніторингу, оцінки ефективності бюджетної програми, зокрема порівняльного аналізу ефективності бюджетної програми, контролю за цільовим використанням

бюджетних коштів. Паспорт бюджетної програми визначає відповідальних виконавців, мету, підпрограми (у разі їх формування), завдання, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми згідно з бюджетними призначеннями, встановленими рішенням про місцевий бюджет. З наведених нормативних документів бачимо, що фінансування матеріально-технічного забезпечення середнього навчального закладу визначається шляхом складання розгорнутого кошторису відповідних витрат. Вивчити і застосовувати обґрунтування бюджетних підпрограм – завдання шкільних управлінців сучасного рівня [4]. Нещодавні події жовтня 2016 року щодо зруйнованої школи № 6 у м. Василькові дають змогу акцентувати увагу об'єднаних територіальних громад на передачі державою у їх власність приміщень шкіл за алгоритмом іншого українського Закону про об'єднання власників. Він передбачає проведення капітального ремонту. Необхідно законодавчо зобов'язати державу так само діяти щодо шкільних приміщень та передавати їх громадам лише у відремонтованому за державні кошти вигляді. До виконання таких конституційних зобов'язань держави необхідно передбачити інші форми користування шкільними приміщеннями, що розташовані на території об'єднаної територіальної громади [5]. Підписання необхідних документів не зменшить ефективність цільового використання приміщення середньої школи, але дасть змогу громадам витрачати кошти на розвиток освіти, не зменшуючи при цьому обсяги зобов'язань держави.

Алгоритм спільного фінансування освітнього процесу на території об'єднаної територіальної громади має бути вибудований на договірних засадах. Постійні зміни, що відбуваються в соціально-економічних системах на різних рівнях управління, вимагають трансформацій практично всіх підсистем, що забезпечують їх функціонування [6; 7; 8]. А це зумовлює необхідність пошуку вітчизняними освітніми закладами інноваційних засобів для забезпечення їх стабільного та збалансованого розвитку у сукупності економічної, екологічної та соціальної складових, серед яких особлива роль відводиться інноваційним складовим нової української школи. Врахування важливості впливу освітніх інновацій на розвиток економічної складової функціонування закладів середньої освіти забезпечує їх перспективи у стратегічному напрямі розвитку [9; 10; 11; 12].

Роль соціальних інновацій зростає також у накопиченні репутаційного капіталу установ, що підвищує рівень їх конкурентних переваг, а за цим й майбутнє освітніх закладів. Використання освітніх інновацій як ефективного інструменту зростання має включати урахування інтересів суспільства як сукупності всіх зацікавлених сторін з зовнішнього та внутрішнього середовища бізнесу, що зумовлює досягнення оптимальної ефективності для всіх учасників та дає змогу поєднувати економічні, екологічні та соціальні інтереси [13; 14].

Прискорений інноваційний розвиток, що базується на знаннях та інтелекті, потребує нової якості від освітньої системи держави. Як показує практика, за рахунок освіти персоналу високорозвинені країни отримують до 40% приросту валового внутрішнього продукту, а головними рушіями інтелектуалізації є глобальні суб'єкти – міжнародні організації, держави-лідери, потужні корпорації, інноваційні кластери, відомі особистості, які формують і визначають майбутні пріоритети. Інноваційний підхід в роботі передбачає таку форму трудової активності, якій притаманний процес перманентного пошуку нових рішень та результатами якої є творчий доробок, нововведення, соціальна або уречевлена цінність, задоволення потреб працівників і підприємства. Варто зазначити, що успішні компанії-лідери здійснюють інвестиції в програми, зміст яких пов'язаний з розвитком кроскультурних компетенцій, трансфером знань в командах та територіально віддалених підрозділах, передбачені спеціальні програми розвитку талантів в умовах змін та гнучких мотиваційних схем. Інноваційна освітня діяльність також відзначається ризиком, але він обов'язково повинен максимально прораховуватися. Інноваційні ризики у загальному значенні – це ймовірність неотримання визначеного результату під час здійснення заходу за умови використання всього потенціалу освітньої установи. Високий ризик у бізнесі супроводжується, як правило, і високою його компенсацією: можлива норма прибутку від впровадження інноваційних проектів набагато вище звичайної, одержуваної під час здійснення інших видів підприємницької діяльності. Саме це і дає змогу інноваційній сфері існувати і розвиватися. Ризик інноваційної діяльності тим вище, чим більше локалізований інноваційний проект; якщо ж таких проектів багато і вони в галузевому плані розосереджені, відповідно до закону великих чисел ризик мінімізується і ймовірність успіху інноваційного проекту

зростає. При цьому прибуток від реалізації успішних інноваційних проектів настільки великий, що перекидає витрати всіх інших невдалих розробок. Але ризики освітніх інновацій неможливо визначити як алгебраїчний підсумок. «Плюси» інноваційних досягнень мають бути безсумнівними і коливатись лише у діапазоні «більше / менше». Тому аналогії з бізнес-середовищем можливі, але не можуть бути використані простим копіюванням.

Ризики, що виникають в інноваційній освітній діяльності, налічують такі види, як, зокрема, ризики помилкового вибору інноваційного проекту; ризики незабезпечення інноваційного проекту достатнім рівнем фінансування; ризики невиконання господарських договорів (контрактів); ризики виникнення непередбачених витрат і недосягнення результатів; ризики посилення конкуренції; ризики, пов'язані з недостатнім рівнем кадрового забезпечення. Однією з причин виникнення ризику помилкового вибору інноваційного проекту є необґрунтоване визначення пріоритетів стратегії освітнього розвитку, а також відповідних пріоритетів різних видів інновацій, здатних зробити внесок у досягнення стратегічної мети. Ризики незабезпечення інноваційного проекту «Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті» [15] достатнім рівнем фінансування включають в себе ризик неотримання коштів, необхідних для розроблення інноваційного проекту; ризик неотримання фінансових коштів в результаті неправильно обраного методу фінансування. Останнє означає, що орієнтація лише на бюджетне фінансування, відмова від участі у відповідних грантових, волонтерських, благодійних програмах може зірвати виконання науково-дослідної роботи.

Одним зі шляхів подолання кризових процесів в освітній галузі є забезпечення інноваційного характеру української освіти за рахунок створення тимчасових творчих колективів. Також серед основних проблем фінансування інноваційної освітньої діяльності в Україні в контексті євроінтеграції слід виділити такі: обмежені можливості залучення бюджетних ресурсів; відсутність власних ресурсів навчальних закладів середньої освіти; нерозвиненість інституційних інвесторів (благодійних фондів, громадських організацій тощо); відсутність дієвої правової бази залучення необхідних коштів, зокрема коштів іноземних інвесторів. Обсяги інвестицій, які надходять в Україну, залишаються низькими, а їхня струк-

тура не дає можливості говорити про їхній інноваційний характер, тому що у ній переважають вкладення у виробничу сферу низько-технологічних виробництв та у сферу торгівлі, які ведуть до зростання імпорту продукції споживчого характеру. Орієнтація на інноваційний розвиток національної економіки вимагає акцентування уваги на забезпеченні ефективного інноваційного розвитку і окремо взятих установ, підприємств, організацій, зокрема, навчальних закладів. Це пов'язано з якість інновацій, що впроваджуються у процес розвитку організацій та обумовлює актуальність досліджень, присвячених проблематиці їх інноваційного розвитку та складових цього типу розвитку, від яких залежить його ефективність.

Висновки з цього дослідження. Проблема об'єктивного визначення обсягів фінансування шкільної освіти залишається актуальною, оскільки нормативний метод фінансування освіти створює передумови

для раціонального використання коштів державного бюджету і забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні вимог державного освітнього стандарту. Варто звернути увагу зауваження А.В. Захарчук про те, що «завдяки старанням педагогів-новаторів нових орбіт сягало мистецтво навчання і виховання, їм належать різноманітні відкриття. На новаторську педагогічну практику зорієнтовано і немало представників науки, які свої авторські програми реалізують у закладах освіти не як експериментатори, а як учителі й вихователі. У новаторській педагогіці багатогранно втілена творча сутність навчально-виховного процесу. Якщо наукова педагогіка розвиває загальні закономірності і теоретичні проблеми виховання, то новаторська творить ефективні педагогічні технології» [16]. З огляду на інноваційну орієнтацію розвитку середньої освіти проблеми її фінансування потребують своєчасного вирішення та достатнього наповнення шкільних бюджетів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Формування єдиного відкритого освітньо-наукового простору України: оптимальне використання засобів забезпечення випереджального розвитку : аналітична доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Science_educational-e2f67.pdf.
2. Витрати на освіту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rb.com.ua/ukr/marketing/tendency/8324>.
3. Сучасний стан фінансування закладів освіти в Україні / [В.З. Бугай, А.В. Горбунова, В.В. Насонова] // Економіка. Вісник Запорізького національного університету.
4. Огаренко Є.А. Правові аспекти фінансування галузі освіти України / Є.А. Огаренко // Фінансове право. – 2010. – № 1(11). – С. 27–31.
5. Бучковська Я.Г. Проблеми фінансування освіти в Україні / Я.Г. Бучковська // Наука й економіка. – 2010. – № 2(18). – С. 20–24.
6. Неклюєнко О.В. Аналітичні аспекти засад фінансування освіти / О.В. Неклюєнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nB.gov.ua/portal/soc_gum/Znpkhist/2010_2/10novzfo.pdf.
7. Тягушева О.Г. Державне управління фінансового забезпечення розвитку освітньої системи України / О.Г. Тягушева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuV.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/du/2009_3/files/DU309_49.pdf.
8. Сас Н.М. Альтернативні джерела фінансування освіти / Н.М. Сас [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://l.pnpu.edu.ua/nauka/Vitoki/2009_vutoku_6/sas.pdf.
9. Курець В.С. Напрями вдосконалення системи фінансування закладів шкільної освіти в Україні / В.С. Курець // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 1. – С. 187–192.
10. Ілляшенко Т.О. Проблеми та перспективи фінансування освіти і науки в Україні в умовах економічної кризи / Т.О. Ілляшенко, І.О. Радіонова // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 1. – С. 223–228.
11. Шрамко О.О. Проблеми фінансування освіти на сучасному етапі / О.О. Шрамко, Е.В. Бахчеван // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 2(53). – С. 289–293.
12. Гриневич Л.М. Тенденції децентралізації управління базовою освітою в сучасній Польщі / Л.М. Гриневич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissert.com.ua/ytent/36482.html>.
13. Красняков Є.В. Державна політика в галузі освіти та її фінансове забезпечення / Є.В. Красняков // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2009. – Вип. 4. – С. 283–290.
14. Мякотіна Н.А. Соціальні інновації у забезпеченні економічного зростання / Н.А. Мякотіна [Електронний

ресурс]. – Режим доступу : <http://knigilib.net/book/12-yekonomika-kryma-1-422013-nauchno8208prakticheskij-zhurnal>.

15. Тьюторська технологія як засіб реалізації принципу індивідуалізації в освіті [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://sites.google.com/.../tutorskatehnologiaak>.

16. Захарчук А.В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі / А.В. Захарчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : social-science.com.ua/article/263.